

Molnár Hella

Polgári Jogi Tanszék

Témavezető: Harmathy Attila

A KÉPVISELET JOGEGYSÉGESÍTÉSI PROBLÉMÁI – KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A DRAFT COMMON FRAME OF REFERENCE SZABÁLYAIRA

1. A DRAFT COMMON FRAME OF REFERENCE SZABÁLYAIRÓL ÁLTALÁBAN

A Draft Common Frame of Reference (a továbbiakban: DCFR) a Közös Hivatkozási Rendszer Tervezete, nem azonos a közösségi jogalkotó szervek által politikailag elfogadott Közös Hivatkozási Rendszerrel (a CFR-rel). A CFR megalkotásának gondolata először az Európai Bizottság 2003-ban megjelent közleményében¹ érhető tetten, ahol az elsődleges cél az európai szerződési jog közös alapokra helyezése volt. A CFR fontos eszköz a jogalkotás minőségének fejlesztésében, az európai szerződési jog koherenciájának megteremtésében.² A CFR és a DCFR jövőbeli szerepe kétséges, számos jogtudós a választható jogként történő elismerés mellett foglal állást.³ A DCFR amellet, hogy a CFR elfogadásához mintaként szolgálhat, a magánjogi kutatások és az oktatás számára sem megkerülhető, mivel megmutatja az egyes jogintézményekkel kapcsolatban felmerülő problémákra adott legaktuálisabb válaszokat.

A DCFR 2009-ben megjelent kiadása⁴ a korábbi, 2008-ban publikált változathoz képest három fő irányban tér el. Egyrészt az egyes szerződésekre vonatkozó ren-

¹ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. A more coherent european contract law. An action plan. Brussels, 12.2.2003. COM (2003) 68 final. OJ C 63. 15.3.2003. 1-44. o.

² HARMATHY Attila: On regulation of contracts. (In: Luc Thévenoz, Norbert Reich (éd.), *Liber amicorum Bernd Stauder Droit de la consommation*, Schulthess, Genève, Zürich, Bâle 2006, 126. o.)

³ BÁN Dániel – BENKE József – CSÖNDES Mónika – KOVÁCS Bálint – NEMESSÁNYI Zoltán: Beszámoló a Közös Hivatkozási Rendszer tervezetéről rendezett ljubljanai konferenciáról. In: *Európai Jog*, 2008. évi 6. szám, 31-32. o.

⁴ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR) Outline Edition. Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group) Based in part on a revised version of the Principles of European Contract Law. Edited by Christian von Bar – Eric Clive – Hans Schulte-Nölke – Hugh Beale – Johnny Herre – Jérôme Huet – Matthias Storme – Stephen Swann – Paul Varul – Anna Veneziano – Fryderyk Zoll. Copyrighted 2009, by sellier. European law publishers GmbH, Munich. (A továbbiakban: DCFR Outline Edition, 2009)

delkezéseket tartalmazó IV. könyv kiegészült a kölcsön és az ajándékozási szerződés szabályaival, a VIII.-X. könyvek pedig az eddigi jogegységesítési törekvéseket meghaladóan kísérletet tesznek egységes dologi jogi alapok lefektetésére. Másrészt az előző, ideiglenes szöveg megjelentetésének célja az volt, hogy az érdekelt felek véleményezhessék az egyes rendelkezéseket, javaslatokat tehessenek a szöveg javítására – a 2009-es kiadás ezen véleményeket beépíti a DCFR szabályaiba. Harmadrészt a felülvizsgált kiadás magában foglal egy független, alapelvekkel kapcsolatban született kutatási eredményt (Principes directeurs du droit Européen du contrat), valamint a gazdasági hatások elemzése is rendelkezésre áll.⁵

A DCFR megjelent kötetének címe szerint az európai magánjog alapelveit, definícióit, modell-szabályait foglalja magában. Az alapelvek és a modell-szabályok közé elvileg egyenlőségelet is lehetne tenni, mivel a Principles of European Contract Law (a továbbiakban: PECL) és az UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (a továbbiakban: UNIDROIT Alapelvek) is jogi kötelező erővel nem rendelkező mintaszabályokat adnak. Azzal azonban, hogy a DCFR önállóan jelöli meg az alapelveket és a modell-szabályokat, egyértelművé kívánja tenni, hogy a DCFR esetében az alapelvek a modell-szabályoktól eltérő tartalommal bírnak. Olyan általános elveket jelentenek, mint az egyes nemzeti jogokban, alapelvként tekint például a szerződési szabadságra, valamint a jóhiszeműség követelményére.⁶ A 2009-es kiadás már négy alapelvvel kiegészülve jelent meg: a szabadság (freedom), a biztonság (security), az igazságosság (justice) és az eredményesség (efficiency) elvével.⁷

A DCFR kimondottan épít a PECL felülvizsgált rendelkezéseire, viszont tovább is lép rajta. Az európai szerződési jog általános szabályai már önmagukban sokkal részletesebben jelennek meg,⁸ kiegészülnek az egyes szerződésekre vonatkozó rendelkezésekkel, a szerződések joga mellett található szabályokat a szerződésen kívüli jogellenes károkozás kérdéseire, a jogalap nélküli gazdagodásra és a megbízás nélküli ügyvitelre. A szabályozási terület a kötelmi jog kereteit túllépve tartalmaz ingókra vonatkozó dologi jogi szabályokat (tulajdon megszerzése és elvesztése, dologi biztosítékok, trust) is, címével ellentétben mégsem öleli fel az európai magánjogot. A DCFR I. könyv 1:101. cikkének (2) bekezdésében felsorolt területek szabályozási körén kívül maradnak: a) a természetes személyek státusa és jogképessége, b) a végrendeletek és az öröklés, c) a családjogi kapcsolatok, d) a váltók, csekkek, kötelezvények és egyéb forgatható értékpapírok, e) a munkajogi

⁵ DCFR Outline Edition, 2009, 4-5. o.

⁶ DCFR Outline Edition, 2009, 9. o.

⁷ DCFR Outline Edition, 2009, 57-99. o.

⁸ A DCFR és a PECL szoros kapcsolatát két táblázat is mutatja. Az egyik azt mutatja, hogy a PECL adott rendelkezését (szakasz és bekezdésszám szerint) beépítették-e a DCFR-be, ha igen, akkor pontosan hova. A másik táblázat fordított irányú, a DCFR rendelkezéseit sorolja fel, és mellette jelzi, hogy a PECL szabályaiból vették-e át, ha igen, melyik szakaszból. Ld. DCFR Outline Edition, 2009, 101-130. o.

jogviszonyok, f) az ingatlan tulajdonjoga, az ingatlan mint dologi biztosíték, g) a társaságok és más jogalanyok létrejötte, jogképessége, belső szervezete, megszűnése, illetve nem tartalmazza h) az eljárási és a végrehajtási rendelkezéseket sem.⁹

A képviseletre (representation) irányadó rendelkezéseket a „Szerződések és más jogi aktusok” („Contracts and other juridical acts”) címet viselő második könyv 6. fejezetében találjuk. A II. – 6:101. szakasz (1) bekezdése szerint kizárólag a külső jogviszonyt, azaz a) a képviselt és a harmadik személy közötti, valamint b) a képviselő és a harmadik személy közötti jogviszonyt szabályozza. A DCFR képviseleti szabályainak vizsgálata során nem vállalkozhatunk valamennyi rendelkezés ismertetésére. A képviselet legvitatottabb problémáiról kell szót ejtenünk: a képviselet típusairól, keletkezésének módjairól, az összeférhetlenségről, valamint az álképviseletről. Az áttekintés során figyelemmel kell lennünk a korábbi jogegységessítő törekvésekre is, érdekes lehet annak nyomon követése, mennyiben térnek el a DCFR képviseletre vonatkozó rendelkezései a PECL vagy az UNIDROIT Alapelvek idevágó szabályaitól.

2. A képviselet típusai

a) A kontinentális jogokban a képviselet fajtáját döntően a képviselt és a képviselő viszonya határozza meg, a harmadik személy tudomására ez a szemléletmód nincs tekintettel. Közvetlen képviselet esetén a képviselő a képviselt nevében és javára jár el, a képviselő által tett jognyilatkozat, az általa kötött szerződés a képviseletet jogosítja és kötelezi, a képviselt és a harmadik személy között jön létre közvetlen jogviszony. A „más nevében történő eljárás” kritériuma azt jelenti, hogy csak akkor állnak be a képviselt személyében a képviselő által kötött szerződésből fakadó joghatások, ha a képviselő szerződési nyilatkozata nyíltan utal a képviseletre, azaz félreérthetetlenül a harmadik személy tudomására hozza, hogy a jognyilatkozatai közvetlenül a képviselt személyt érintik.¹⁰ Közvetett képviseletről akkor beszélünk, ha a képviselő a saját nevében, de a képviselt javára, számlájára jár el. A joghatások előbb a képviselő személyében állnak be, ő szerzi meg a jogokat, ő vállalja a kötelezettségeket, amelyeket aztán egy további aktsussal a képviseletre ruház. A saját nevében eljáró

⁹ DCFR „I. – 1:101: Intended field of application

(2) They are not intended to be used, or used without modification or supplementation, in relation to rights and obligations of a public law nature or, except where otherwise provided, in relation to: (a) the status or legal capacity of natural persons; (b) wills and succession; (c) family relationships, including matrimonial and similar relationships; (d) bills of exchange, cheques and promissory notes and other negotiable instruments; (e) employment relationships; (f) the ownership of, or rights in security over, immovable property; (g) the creation, capacity, internal organisation, regulation or dissolution of companies and other bodies corporate or unincorporated; (h) matters relating primarily to procedure or enforcement.”

¹⁰ Leonhard elnevezésével ez az ún. Offenheitsprinzip (nyilvánossági elv). Ld. LEONHARD, Franz: Vertretung beim Fahrniserwerb. Leipzig, 1899, 2. o.

képviselő jognyilatkozata a harmadik személlyel szemben csak őt kötelezi és jogosítja, a képviselt és a harmadik személy közvetlenül nem perelhetik egymást.

A common law országokban a képviselet szempontjából a legfontosabb a disclosed principal és az undisclosed principal közötti megkülönböztetés, amely azon alapszik, hogy a képviselő a szerződéskötéskor a harmadik személy tudomására hozza-e, hogy megbízója érdekében jár el. A nyílt képviselet (disclosed principal) esetén a harmadik személy tisztában van azzal, hogy az agent képviselő, a vele történő szerződéskötés időpontjában tudja, mögötte a megbízó személye áll. Lehetséges, hogy az agent a szerződéskötéskor megnevezi a megbízóját (named principal), miként az is, hogy az agent képviselői minőségben jár ugyan el, de a megbízó személyét nem nevezi meg (unnamed principal). A jogviszony főszabályként mindkét esetben a megbízó és a harmadik személy között jön létre, de a képviselő és a harmadik személy kifejezetten vagy ráutaló magatartással abban is megállapodhat, hogy a megbízó a jogviszonyon kívül marad. A rejtett képviselet (undisclosed principal) kategóriájánál a harmadik személy nincs tudatában az agent képviselői minőségének, a harmadik személy ilyenkor úgy tudja, hogy ő csak és kizárólag az agenttel szerződik. A jogviszony ilyenkor a képviselő és a harmadik személy között jön létre, ha azonban a későbbiek folyamán a harmadik személy előtt ismertté válik a képviseleti viszony, a bírói gyakorlat által behatárolt körben lehetőség adódik a megbízó és a harmadik személy közötti közvetlen fellépésre.¹¹

A rejtett képviseletet a kontinentális jogi gyakorlat rendkívül bonyolultnak és nehezen megemészthetőnek találja,¹² az elmélet viszont a mindenkori érdekeket finom és differenciált módon figyelembe vevő jogpolitikai példaként tekint rá. A common law jogászai körében a megítélése korántsem ilyen kedvező – Müller-Freienfels, a képviselet jogának neves német szakértője ezt azzal magyarázza, hogy már a bibliai időkől tudjuk, senki sem lehet próféta saját hazájában.¹³ A common law képviselői ténylegesen inkább ellene, mint mellette hoznak fel érveket. Reynolds szerint az undisclosed principal szabályának jogi alapja, és ennek következtében annak teljes alkalmazási köre még mindig bizonytalan.¹⁴ Ha elhagynánk a common law undisclosed agency doktrínáját, semmilyen drámai veszteség nem következne be, mivel – akárcsak a consideration tan esetében – ezt az elméletet is komolyabban veszik a kontinentális jogrendszerek összehasonlító jogászai, mint

¹¹ BOWSTEAD, William – REYNOLDS, F. M. B.: Bowstead and Reynolds on Agency. 17th Edition, London, 2001, 30-31. o.

¹² GRÖNFORS, Kurt: Unification of Agency as a Legislative Challenge. (In: Uniform Law Review, 1998, No. 2-3.) 469. o.

¹³ MÜLLER-FREIENFELS, Wolfram: The Undisclosed Principal. (In: Modern Law Review, 1953, No. 3.) 299. o.

¹⁴ BEALE, H. G. (ed.): CHITTY on Contracts, Volume 2 (Specific Contracts). London, Sweet & Maxwell, 28th edition, 1999, 36. o.

maguk a common law jogászok.¹⁵ A szabály pontos alapja nem világos, a privity of contract elvével nehezen összeegyeztethető, ezen elv alóli olyan kivétel, melyet a kereskedelmi élet igényei indokolnak.

Természetesen a közvetlen és közvetett, valamint a nyílt és a rejtett képviselő közötti megkülönböztetés leegyszerűsítő. Sokkal árnyaltabb képet kapunk, ha figyelembe vesszük, hogy a képviselő egyes aspektusait a polgári törvénykönyvek, más területeit több ország jogában is a kereskedelmi törvénykönyvek tartalmazzák. Emellett az a tény sem elhanyagolható, és az egységesítés során problémát jelenthet, hogy a képviselővel szemben fennálló jogviszony alapján különbséget kell tenni függő helyzetben lévő és önálló képviselők, ügynökök között.

b) A DCFR a korábbi jogegységesítő modelltörvényektől eltérően nem nevezi el a képviselő típusait. (Az UNIDROIT Alapelvek angolszász alapokra építve agency disclosed és agency undisclosed alcím alatt tárgyalja a képviselő típusait, a PECL a common law fogalomrendszerétől elszakadva a direct és az indirect representation kifejezést használja.) A II. – 6:105. cikk az „Amikor a képviselő cselekményei hatással vannak a képviselt jogi helyzetére” („When representative’s act affects principal’s legal position”), a II. – 6:106. cikk „A saját nevében eljáró képviselő” („Representative acting in own name”) címet viseli. A címeből első látásra a kontinentális jogok közvetlen és közvetett képviselő tanának dominanciájára következtethetünk.

A képviselő cselekményei akkor vannak hatással a képviselt jogi helyzetére, ha a képviselő a képviselői jogkörén belül jár el a képviselt nevében, vagy másként, olyan módon, ami jelzi a harmadik személy számára a képviselt jogi helyzetének befolyásolására irányuló szándékot. A hatás pedig abban áll, hogy a képviselő cselekményeire úgy kell tekinteni, mintha azokat a képviselt maga tette volna meg, azaz a képviselő és a harmadik személy között nem jön létre semmilyen kapcsolat.¹⁶

A II. – 608. cikk szerint viszont abban az esetben, ha a képviselő olyan képviselt nevében jár el, akinek kilétét később kell közölni, és a képviselő a harmadik személy erre irányuló kérésétől számított ésszerű időn belül a képviselt kilétét nem fedi fel, a szerződés által maga a képviselő válik kötelezetté.¹⁷

¹⁵ BONELL, Michael Joachim: Unidroit Principles 2004 – The New Edition of the Principles of International Commercial Contracts adopted by the International Institute for the Unification of Private Law. In: Uniform Law Review, 2004, No. 1. 13. o.

¹⁶ DCFR „II. – 6:105: When representative’s act affects principal’s legal position
When the representative acts: (a) in the name of a principal or otherwise in such a way as to indicate to the third party an intention to affect the legal position of a principal; and (b) within the scope of the representative’s authority, the act affects the legal position of the principal in relation to the third party as if it had been done by the principal. It does not as such give rise to any legal relation between the representative and the third party.”

¹⁷ DCFR „II. – 6:108: Unidentified principal
If a representative acts for a principal whose identity is to be revealed later, but fails to reveal that identity within a reasonable time after a request by the third party, the representative is treated as having acted in a personal capacity.”

A DCFR II. – 605. cikkében egyértelműen felismerhető a német BGB 164. §-ának (1) bekezdése, amely nem a kötelmi jogi részben, hanem az általános részben található. Eszerint az akaratnyilatkozat, amelyet valaki képviseleti jogkörében eljárva, a képviselt nevében tesz, közvetlenül a képviseltet jogosítja és kötelezi. Ez független attól, hogy az akaratnyilatkozatot kifejezetten a képviselt nevében tette vagy a körülményekből következik, hogy annak a képviselt nevében tett akaratnyilatkozatnak kell lennie.¹⁸

Hasonlít a PECL szövegéhez, mely a közvetlen képviselet szabályait akkor rendeli alkalmazni, ha a képviselő a képviselt nevében járt el, függetlenül attól, hogy a képviselt személy kiléte a képviselő eljárása során vagy csak később válik ismertté, de minden kétséget kizáróvá teszi a német mintát.¹⁹

Az UNIDROIT Alapelvekben ellenben a common law hatása tagadhatatlan: nyílt képviseletről akkor beszélhetünk, ha a harmadik személy tudta vagy tudnia kellett volna, hogy a vele szerződő fél képviselőként járt el, a jogviszony főszabályként a harmadik személy és a képviselt között közvetlenül jön létre, a képviselő és a harmadik személy között jogviszony nem keletkezik. Amennyiben azonban a képviselt hozzájárulásával a képviselő ezt vállalja, a harmadik személlyel szemben ő lesz jogosítva és kötelezve.²⁰

c) Ha a képviselő felhatalmazása ellenére saját nevében jár el, vagy másként, olyan módon, hogy nem jelzi a harmadik személy számára a képviselt jogi helyzetének befolyásolására irányuló szándékot, a képviselőt úgy kell tekinteni, mintha saját személyes minőségében járt volna el, cselekménye közvetlen jogviszonyt saját maga és a harmadik személy között hoz létre. A képviselő cselekménye nem gyakorol direkt módon hatást a képviselt és a harmadik személy közötti jogviszonyra, csak abban az esetben, ha ezt valamely speciális jogszabályi rendelkezés indokolja.²¹ Kétséges, hogyan lehet a képviselőnek másként (tehát nem saját nevé-

¹⁸ § 164 BGB [Wirkung der Erklärung des Vertreters]: (1) „Eine Willenserklärung, die jemand innerhalb der ihm zustehenden Vertretungsmacht im Namen des Vertretenen abgibt, wirkt unmittelbar für und gegen den Vertretenen. Es macht keinen Unterschied, ob die Erklärung ausdrücklich im Namen des Vertretenen erfolgt oder ob die Umstände ergeben, dass sie in dessen Namen erfolgen soll.”

¹⁹ PECL Article 3:102 „(1) Where an agent acts in the name of the principal, the rules on direct representation apply. It is irrelevant whether the principal’s identity is revealed at the time the agent acts or is to be revealed later.”

²⁰ UNIDROIT Principles Article 2.2.3 „(1) Where an agent acts within the scope of its authority and the third party knew or ought to have known that the agent was acting as an agent, the acts of the agent shall directly affect the legal relations between the principal and the third party and no legal relation is created between the agent and the third party.

(2) However, the acts of the agent shall affect only the relations between the agent and the third party, where the agent wit the consent of the principal undertakes to become the party to the contract.”

²¹ DCFR „II. – 6:106: Representative acting in own name

When the representative, despite having authority, does an act in the representative’s own name or otherwise in such a way as not to indicate to the third party an intention to affect the legal position of a principal, the act affects the legal position of the representative in relation to the

ben) eljárnia úgy, hogy a harmadik személynek ne jelezze a képviselt jogi helyzetének befolyásolására irányuló szándékot. Valószínűleg az ellentmondás abból fakad, hogy a II. – 6:106. cikk a 6:105. cikk mechanikus tükrözése. Tartalmilag azonban csak akkor kapna értelmet, ha a „vagy másként” helyett „és” szerepelne.

A DCFR II. – 6:106. cikkében meghatározott esetben azonban a képviselő – bár más elnevezést nem kap – nem minősül képviselőnek, mivel a II. – 6:102. cikk definíciói között a képviselő fogalmát meghatározó (1) bekezdés úgy rendelkezik, hogy a képviselő olyan személy, akinek felhatalmazása van arra, hogy más valaki (a képviselt) harmadik személlyel szembeni jogi helyzetére hatást gyakoroljon oly módon, hogy a képviselt javára jár el.²² Első látásra a saját nevében, de a képviselt javára eljáró személy képviselőnek minősül, de ha megnézzük a DCFR mellékelt definíciói között a képviselő fogalmát,²³ azt láthatjuk, hogy a „hatást gyakorol a képviselt jogi helyzetére” kifejezés azt szeretné kifejezni, hogy a képviselő cselekménye révén a képviselt válik jogosítottá és kötelezetté. Csak azért nem úgy rendelkezik, hogy „a képviselő cselekménye köti a képviseltet”, mert a képviselő nemcsak kötelezettségeket vállalhat a képviseltre nézve, hanem jogokat is szerezhethet számára, illetve valamely kötelezettségétől meg is szabadíthatja.

A DCFR szabályaitól eltérő PECL a közvetett képviselet fogalmánál vegyíti a kontinentális jog és a common law szabályait, de végeredményben olyan megoldást fogad el, amelyik mindegyik rendszertől idegen. Kontinentális hatásra a közvetett képviselet szabályait kell alkalmazni, ha a közvetítő személy a megbízó utasításai alapján és érdekében jár el, de nem a megbízó nevében. Az undisclosed principal szabályaira tekintettel akkor is a közvetett képviselet rendelkezéseire kell figyelemmel lenni, ha a harmadik személy nem tudja, és nem is tudhatja, hogy a közvetítő személy képviselőként jár el.²⁴ Mindkét esetben a közvetítő és a harmadik személy válik egymással szemben jogosítottá és kötelezetté.²⁵ Kivételes helyzetekben elismeri a megbízó és a harmadik személy egymással szembeni közvetlen

third party as if done by the representative in a personal capacity. It does not as such affect the legal position of the principal in relation to the third party unless this is specifically provided for by any rule of law.”

²² DCFR „II. – 6:102: Definitions

(1) A „representative” is a person who has authority to affect directly the legal position of another person, the principal, in relation to a third party by acting on behalf of the principal.”

²³ „A „representative” is a person who has authority to affect the legal position of another person, the principal, in relation to a third party by acting in the name of the principal or otherwise in such a way as to indicate an intention to affect the principal’s legal position directly. [II. – 6:102(1)]” DCFR Outline Edition, 2009, 564. o.

²⁴ PECL Article 3:102 „(2) Where an intermediary acts on instructions and on behalf of, but not in the name of, a principal, or where the third party neither knows nor has reason to know that the intermediary acts as an agent, the rules on indirect representation apply.”

²⁵ PECL Article 3:301 „(1) (...) the intermediary and the third party are bound to each other.”

fellépését fizetésképtelenség, alapvető nem-teljesítés, vagy előzetes alapvető nem-teljesítés esetén.²⁶

Rejtett képviselet az UNIDROIT Alapelvek rendelkezéseinek értelmében akkor következik be, ha a harmadik személy nem tudott és nem is kellett volna tudnia a képviselői minőségről. Ha időközben tudomást szerzett arról, hogy az üzlet más javára kötött, a képviselttel szemben érvényesítheti az őt a képviselővel szemben megillető jogokat.²⁷

3. A képviselet keletkezése

A korábbi modelltörvények alkalmazási köre nem terjed ki a jogszabályon alapuló törvényes és szervezeti képviselőkre, továbbá azokra a képviselőkre, akiket a bíróság vagy hatóság rendel ki, egyedül a jogügyleten alapuló képviseletre tartalmazzanak szabályokat.²⁸ A DCFR hatályát a törvényes képviseletre is kiterjeszti.²⁹

A képviselet keletkezését illetően mindegyik modelltörvényben megegyező a kifejezett vagy hallgatóságos felhatalmazásra vonatkozó rendelkezés. A megbízó a képviselőt akár kifejezetten, akár a körülményekből következően hallgatóságosan felhatalmazhatja a nevében történő eljárásra.³⁰ A képviselő jogköre kiterjed arra, hogy az adott körülmények között szükséges valamennyi cselekményt elvégezze azoknak a céloknak az elérése érdekében, amelyre nézve a felhatalmazást adták.³¹

A DCFR és a PECL szabályai alapján a képviselet vélelem alapján is létrejöhet. Vélelmezni kell a felhatalmazás megadását annak a személynek a részéről, akinek

²⁶ Ld. a PECL 3:302. és 3:303. cikkét

²⁷ UNIDROIT Principles Article 2.2.4 „(1) Where an agent acts within the scope of its authority and the third party neither knew nor ought to have known that the agent was acting as an agent, the acts of the agent shall affect only the relations between the agent and the third party.

(2) However, where such an agent, when contracting with the third party on behalf of a business, represents itself to be the owner of that business, the third party, upon discovery of the real owner of the business, may exercise also against the latter the rights it has against the agent.”

²⁸ PECL Article 3:101 „(2) This Chapter does not govern an agent’s authority bestowed by law or the authority of an agent appointed by a public or judicial authority.”

UNIDROIT Principles Article 2.2.1 „(3) It does not govern an agent’s authority conferred by law or the authority of an agent appointed by a public or judicial authority.”

²⁹ DCFR „II. – 6:103: Authorisation

(1) The authority of a representative may be granted by the principal or by the law.”

³⁰ DCFR „II. – 6:103: Authorisation (2) The principal’s authorisation may be express or implied.”

Ld. továbbá a PECL 3:201. cikkének (1) bekezdését, valamint az UNIDROIT Alapelvek 2.2.2. cikkének (1) bekezdését.

³¹ DCFR „II. – 6:104: Scope of authority (2) The representative has authority to perform all incidental acts necessary to achieve the purposes for which the authority was granted.” Hasonló rendelkezést találunk a PECL 3:201. cikkének (2) bekezdésében és az UNIDROIT Alapelvek 2.2.2 cikkének (2) bekezdésében.

a nyilatkozatai vagy a magatartása alapján harmadik személy jóhiszeműen és észszerűen azt hihette, hogy az eljáró személy felhatalmazás alapján cselekedett.³²

A képviselet létrejötte döntően a common law szabályaira emlékeztet. A kifejezett (express) vagy hallgatólagos felhatalmazás (implied authority), valamint a vélelem (presumed agency)³³ mellett kivételesként ismeri el az angol jog a szükséghelyzetben létrejövő képviseletet (agency of necessity). Utóbbi esetben úgy tesz valaki felhatalmazás nélkül jognyilatkozatot, hogy általa mégis egy másik személy válik jogosulttá, illetve kötelezetté. Ahhoz, hogy a jognyilatkozatot elismerjék, szükséges, hogy azt a „képviselő” jóhiszeműen, a képviselt érdekeinek figyelembevételével tegye meg.³⁴ A szükséghelyzetben létrejövő képviseletet az angol bírói gyakorlat nagyon ritkán ismeri el, valószínűleg a modelltörvényekbe ezért is nem került be. A bírói gyakorlat a szükséghelyzetben létrejövő képviseletet csak akkor tartja megállapíthatónak, ha a felek között már fennáll szerződéses jogviszony. Tipikusan ilyenek a vízi árufuvarozási esetek, ahol elismerik, hogy a hajó kapitánya bizonyos esetekben tehet olyan jognyilatkozatot, amely a hajó tulajdonosát fogja jogosítani, illetve kötelezni.³⁵

A DCRF – csakúgy, mint a korábbi modelltörvények – delegálhatónak tartja a képviseleti jogot, elismeri az alképviseletet. A képviselő felhatalmazással rendelkezik arra nézve, hogy alképviseletet jelöljön ki azoknak a feladatoknak az elvégzésére, amelyekre nézve észszerűen nem elvárható, hogy azokat a képviselő személyesen végezze el. Az alképviselethez a képviseletre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, az alképviselet cselekményeire úgy kell tekinteni, mintha a képviselő maga járt volna el.³⁶

4. Az összeférhetetlenség

A képviselet azon eseteiben, amikor a képviselő cselekményei a képviseletet jogosítják és kötelezik, összeférhetetlenségről akkor beszélünk, ha az egyik szerződő

³² DCFR „II. – 6:103: Authorisation (3) If a person causes a third party reasonably and in good faith to believe that the person has authorised a representative to perform certain acts, the person is treated as a principal who has so authorised the apparent representative.”

PECL Article 3:201 (3) „A person is to be treated as having granted authority to an apparent agent if the person’s statements or conduct induce the third party reasonably and in good faith to believe that the apparent agent has been granted authority for the act performed by it.”

³³ Vélelmezett például az együtt élő házastárs és az élettárs képviseleti joga a háztartási szükségletek körében. Ld. FURMSTON, M. P. (ed.): Chesire – Fifoot – Furmston: Law of contract. 11th edition, London, Butterworths, 1986, 465. o.

³⁴ GÁRDOS Péter: Az ügyleti képviselet szabályainak rendszertani elhelyezése. (In: Polgári Jogi Kodifikáció, 2006. évi 1. szám), 22. o.

³⁵ Ld. a Notara v. Henderson esetet (1872) LR 7 QB 225

³⁶ DCFR „II. – 6:104: Scope of authority (3) A representative has authority to delegate authority to another person (the delegate) to do acts on behalf of the principal which it is not reasonable to expect the representative to do personally. The rules of this Chapter apply to acts done by the delegate.”

fél a képviselt, a másik maga a képviselő vagy olyan személy, akit ugyancsak a képviselő képvisel. Ilyen helyzetekben a szükségképpen ellentétes érdekállású pozíciókban ugyanaz a személy lép fel, közvetít a szerződéskötéskor, felmerül a visszaélés lehetősége, ezért az ilyen irányú szerződéskötéseket lehetőleg szűk körre kell korlátozni. A képviselet másik típusánál, amikor a képviselő saját nevében jár el, a helyzetet nehezíti, hogy a szerződő felek személye egy és ugyanaz.

Ha a képviselő által végzett cselekmények esetén a képviselőnél összeférhetlenség áll fenn, és arról a harmadik személy tudott vagy ésszerűen elvárható módon tudnia kellett, a képviselt a szerződést megtámadhatja. Az összeférhetlenséget vélelmezni kell, ha a képviselő egyúttal a harmadik személy képviselőjeként is eljár, vagy az ügyletet saját magával mint harmadik személlyel kötötte meg. A képviselt azonban nem támadhatja meg a szerződést, ha a) a képviselő a képviselt előzetes hozzájárulásával járt el, b) a képviselő feltárta előtte az összeférhetlenséget, és a képviselt ezt ésszerű időn belül nem kifogásolta, c) a képviselt tudott vagy ésszerűen elvárható gondosság tanúsítása mellett tudnia kellett volna az összeférhetlenségről, és a képviselt ezt ésszerű időn belül nem kifogásolta, d) vagy bármely más okból (utalva a megbízási szerződés összeférhetlenségi szabályaira) a képviselőnek joga volt az eljárásra.³⁷ Ebben a négy esetben tehát megengedett az összeférhetlenség, mert a képviselt felmérheti az ezzel járó veszélyeket, mérlegelheti a kockázatokat. A DCFR szabályai tartalmilag szinte teljesen megegyezők a PECL rendelkezéseivel,³⁸ az eddigi európai irányvonaltól nem térnek el.

5. Az álképviselet

Kontinentális jogokban a közvetlen képviselet témájához kapcsolódó kérdés, hogyan kell rendezni az olyan helyzeteket, amikor egy képviselő anélkül, hogy erre

³⁷ DCFR „II. – 6:109: Conflict of interest

(1) If an act done by a representative involves the representative in a conflict of interest of which the third party knew or could reasonably be expected to have known, the principal may avoid the act according to the provisions of II. – 7:209 (Notice of avoidance) to II. – 7:213 (Partial avoidance).

(2) There is presumed to be a conflict of interest where: (a) the representative also acted as representative for the third party; or (b) the transaction was with the representative in a personal capacity.

(3) However, the principal may not avoid the act: (a) if the representative acted with the principal's prior consent; or (b) if the representative had disclosed the conflict of interest to the principal and the principal did not object within a reasonable time; (c) if the principal otherwise knew, or could reasonably be expected to have known, of the representative's involvement in the conflict of interest and did not object within a reasonable time; or (d) if, for any other reason, the representative was entitled as against the principal to do the act by virtue of IV. D. – 5:101 (Self-contracting) or IV. D. – 5:102 (Double mandate).”

³⁸ Ld. a PECL 3:205. cikkét. Abban különbözik a két szöveg, hogy a DCFR akkor is megengedi az összeférhetlenséget, ha a megbízási szerződésre adott szabályai lehetővé teszik a megbízott eljárását. Mivel a PECL az egyes szerződésekről külön nem rendelkezik, ez a szabály a PECL-ben nem jelent még meg.

joga lenne, eljár a képviselt személy nevében. Elképzelhető, hogy egyáltalán nem rendelkezik képviseleti joggal, miként az is, hogy meglévő képviseleti jogkörének határait túllépte. Milyen következményekkel jár a „képviselet” eljárása? Kit részesít védelemben a jog: a „képviseletet” vagy a harmadik személyt?

A DCFR rendelkezései az eddigi jogegységesítési munkák eredményeire támaszkodva lehetővé teszik a „képviselet” általi utólagos jóváhagyást.³⁹ A jóváhagyást követően a képviselő eljárását úgy kell tekinteni, mintha kezdettől fogva felhatalmazás alapján járt volna el. Az utólagos jóváhagyás tehát tulajdonképpen a képviselet keletkezésének egyik módjának is tekinthető, a „képviselet” eljárására visszamenőleges hatállyal képviseleti jogot keletkeztet. Az utólagos jóváhagyás elé a DCFR egyedül azt a korlátot állítja, amely már a PECL rendelkezései között is megjelent, nevezetesen, hogy az nem sértheti mások jogait.⁴⁰ A DCFR-ben az UNIDROIT Alapelveinek képviseleti rendelkezései is visszaköszönnek. A harmadik személy védelmében megengedik a harmadik személynek, hogy a „képviselet” számára ésszerű időt tűzzön az utólagos jóváhagyásra. Ha a „képviselet” ezt a határidőt elmulasztja, többé nem határozhat a jóváhagyás felől.⁴¹

Nem került viszont bele a DCFR szabályai közé az UNIDROIT Alapelvek azon rendelkezése, mely szerint, ha a harmadik személy nem tudta, és nem is kellett tudnia, hogy a vele szemben fellépő személynek nem volt képviseleti jogosultsága, a jóváhagyás előtt bármikor jelezheti a megbízónak, hogy az utólagos jóváhagyást visszautasítja.⁴² A harmadik személy védelmében az a szabály sem jelenik meg, hogy ha a megbízó cselekménye alapos adott okot arra, hogy a harmadik személy azt higgye, a képviselőnek van felhatalmazása a képviselt nevében történő eljárásra, a megbízó a harmadik személlyel szemben nem hivatkozhat a képviselő képviseleti jogosultságának hiányára.⁴³ A PECL esetében is érezhető volt, hogy a har-

³⁹ DCFR „II. – 6:111: Ratification

(1) Where a person purports to act as a representative but acts without authority, the purported principal may ratify the act.

(2) Upon ratification, the act is considered as having been done with authority, without prejudice to the rights of other persons.

(3) The third party who knows that an act was done without authority may by notice to the purported principal specify a reasonable period of time for ratification. If the act is not ratified within that period ratification is no longer possible.”

⁴⁰ PECL Article 3:207 „(1) Where a person acting as an agent acts without authority or outside its authority, the principal may ratify the agent’s acts. (2) Upon ratification, the agent’s acts are considered as having been authorised, without prejudice to the rights of other persons.”

⁴¹ UNIDROIT Principles Article 2.2.9 (2) „The third party may by notice to the principal specify a reasonable period of time for ratification. If the principal does not ratify within that period of time it can no longer do so.”

⁴² UNIDROIT Principles Article 2.2.9 (3) „If, at the time of the agent’s act, the third party neither knew nor ought to have known of the lack of authority, it may, at any time before ratification, by notice to the principal indicate its refusal to become bound by a ratification.”

⁴³ UNIDROIT Principles Article 2.2.5 (2) „However, where the principal causes the third party reasonably to believe that the agent has authority to act on behalf of the principal and that the

madik személlyel szemben kevésbé megengedő, de a DCFR azt a szabályt sem vette át, melynek értelmében, ha a megbízó nyilatkozatai vagy magatartása adott alapot arra, hogy a harmadik személy azt hihesse, hogy a képviselő felhatalmazás alapján járt el, de a harmadik személy kételkedik a felhatalmazás létében, akkor írásbeli megerősítést küldhet a megbízónak, vagy jóváhagyást kérhet tőle. Ha a megbízó késelem nélkül nem él kifogással, illetve nem válaszol, a képviselő eljárását úgy kell tekinteni, hogy az felhatalmazáson alapul.⁴⁴

Ha a képviselt nem hagyja jóvá a képviselő eljárását, cselekményei a képviseltet és a harmadik személyt nem kötik. Arról, hogy az álképviselő által kötött szerződés hogyan minősül, a DCFR sem rendelkezik, mivel az egyes jogrendszerekben más-más tartalmakat rejt a nem létező, érvénytelen vagy hatálytalan szerződés. A képviselő jóváhagyás hiányában felelősséggel tartozik a harmadik személy kárának megtérítéséért, így teremtve a harmadik személy számára olyan helyzetet, mintha a képviselő felhatalmazás alapján járt volna el. Ez a szabály nem alkalmazható azonban abban az esetben, ha a harmadik személy tudta, vagy tudnia kellett volna, hogy a képviselő nem rendelkezik képviseleti joggal.⁴⁵

A modelltörvények nem tesznek különbséget a jó- és a rosszhiszemű álképviselő között. Jogunkban – a német megoldáshoz hasonlóan – a jóhiszemű álképviselő (aki nem tudta, és kellő gondosság tanúsítása mellett sem kellett volna tudnia arról, hogy az adott kérdésben képviseleti jogosultsággal nem rendelkezik) csak a szerződés megkötéséből eredő károkért felelős, a rosszhiszemű álképviselő a teljes kárért felel.⁴⁶ Az angol jog kezdetben az álképviselőket csak akkor tette felelőssé, ha gondatlanul jártak el.⁴⁷ Az 1800-as évek közepén született *Collen v. Wright*

agent is acting within the scope of that authority, the principal may not invoke against the third party the lack of authority of the agent.”

⁴⁴ PECL Article 3:208 „Where the statements or conduct of the principal gave the third party reason to believe that an act performed by the agent was authorised, but the third party is in doubt about the authorisation, it may send a written confirmation to the principal or request ratification from it. If the principal does not object or answer the request without delay, the agent’s act is treated as having been authorised.”

⁴⁵ DCFR „II. – 6:107: Person purporting to act as representative but not having authority

(1) When a person acts in the name of a principal or otherwise in such a way as to indicate to the third party an intention to affect the legal position of a principal but acts without authority, the act does not affect the legal position of the purported principal or, save as provided in paragraph (2), give rise to legal relations between the unauthorised person and the third party.

(2) Failing ratification by the purported principal, the person is liable to pay the third party such damages as will place the third party in the same position as if the person had acted with authority.

(3) Paragraph (2) does not apply if the third party knew or could reasonably be expected to have known of the lack of authority.

Ld. még a PECL 3:204. cikkének (2) bekezdését és az UNIDROIT Alapelvek 2.2.6. cikkét.

⁴⁶ Ld. a Ptk. 221. §-át

⁴⁷ Ld. a *Smout v. Ilbery* (1842) 10 M. & W. 1. esetét

(1857)⁴⁸ eset óta vált általánosan elfogadottá az a nézet, hogy az álképviselő jóhiszeműségétől függetlenül felel a harmadik személynek okozott károkért. Az ügyben a bíróság abból indult ki, hogy az álképviselő tettének morális megítélését megváltoztatja az a tény, hogy őszintén az eljárásra jogosultnak hiszi magát. Ez az „erkölcsi ártatlansága” azonban nem segíti azzal a személlyel szemben, akit ő vett rá a szerződés megkötésére, nem csökkenti az okozott kellemetlenséget és a harmadik személy által elszenvedett kárt.⁴⁹ A modelltörvények rendelkezései tehát ebben a kérdésben is a common law rendszerével mutatnak hasonlóságot.

6. Összegzés

A DCFR megalkotása az európai jogegységesítés terén egy újabb fontos állomás. Bizonyos területeken a korábbi törekvésekhez képest jelentős eredményeket tudott elérni, elegendő a dologi jogi szabályokról rendelkező fejezetekre gondolni. A szerződési jogban nagyrészt a PECL által kitaposott úton jár, annak ellentmondásait, esetleges hibáit igyekszik kiküszöbölni.

Ha a képviselőre megalkotott szabályokat vizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy a képviselő keletkezése, az összeférhetetlenség és az álképviselő szabályai döntően a PECL rendelkezéseinek átfogalmazott megisméltései. Eltérést tapasztalunk viszont a képviselő típusai körében. Azzal, hogy a DCFR el sem nevezi a képviselő típusait, azt mutatja, hogy a szerkesztők szerint a képviselő típusaira nincs tökéletesen helytálló megfogalmazás. Tartalmilag vizsgálva a saját nevében eljáró képviselőről rendelkező II. – 6:106. cikk a II. – 6:105. cikk tükörképeként a logika szabályainak ellentmond. Érezhető a PECL azon törekvése, hogy a közvetlen és a nyílt, valamint a közvetett és a rejtett képviselő szabályaiból vegyítve hozzon létre két olyan képviselői típust, amely minden jogrendszer számára elfogadható. Azáltal azonban, hogy a II. – 6:106. cikk „és” helyett a „vagy másként” fordulatot alkalmazza, jogalkalmazási nehézséget teremt. Ha például arra keressük a választ, hogy a magyar jog szerinti bizományos melyik cikk hatálya alá tartozna, azzal szembesülünk, hogy akár mindkét cikk alkalmazásának indoka lehet. A bizományos saját nevében, megbízója javára jár el, de nincs annak akadálya, hogy megbízójának személyét a harmadik személy előtt feltárja. Ha ezt teszi, tulajdonképpen kifejezi a harmadik személy irányában a képviselt jogi helyzetének befolyásolására irányuló szándékát, azaz a II. – 6:105. cikk a) pontjának második fordulatát kimeríti. Ugyanakkor mivel saját nevében jár el, a II. – 6:106. cikk alkalmazása sem kizárt. Mindkét cikk ugyanarra a helyzetre viszont nem alkalmazható, mert az egyik esetben a képviselt

⁴⁸ 8. E. & B. 647. Idézi BENNETT, Howard: Agency in the Principles of European Contract Law and the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (2004). (In: Uniform Law Review, 2006, No. 4.) 786. o. 75. lj.

⁴⁹ GÁRDOS: i.m. 22. o.

és a harmadik személy, a másikban a képviselő és a harmadik személy között keletkezik közvetlen jogviszony.

A képviselet típusai az UNIDROIT Alapelvekben vannak a legcélravezetőbben megfogalmazva, ezt az irányt kellene inkább követni. Valószínűleg ez annak tulajdonítható, hogy az UNIDROIT 2004-ben felülvizsgált Alapelvei beépítette a Genfi Egyezmény 48 év alatt elkészült és megvitatott, hatályba még sem lépő képviseleti rendelkezéseit. Nyílt képviseletről beszél, ha a harmadik személy tudta vagy tudnia kellett volna, hogy a vele szerződő fél képviselőként járt el. Magában foglalja a kontinentális közvetlen képviselet eseteit (ha a képviselő a képviselt nevében jár el, a harmadik személynek tudnia kell, hogy képviselővel áll szemben), valamint a common law szerinti nyílt képviseletet. Ez utóbbi átfedésbe kerülhet a kontinentális közvetett képviselettel, amikor a képviselő saját nevében jár el, de a harmadik személy számára közli, hogy megbízója érdekében lép fel. Erre tekintettel az UNIDROIT Alapelvei szerint a jogviszony főszabályként a harmadik személy és a képviselt között jön létre közvetlenül (a közvetlen képviselet szabályának megfelelően), ha azonban a képviselt hozzájárulásával a képviselő ezt vállalja (közvetett a képviselet, van közöttük bizományi szerződés), a harmadik személlyel szemben ő lesz jogosítva és kötelezve. Az UNIDROIT Alapelvek szerint rejtett képviseletről akkor van szó, ha a harmadik személy nem tudott és nem is kellett volna tudnia a képviselői minőségről. Magában foglalja a common law szerinti rejtett képviselet eseteit, valamint a kontinentális közvetett képviseletet abban az esetben, ha az eljáró személy a harmadik személy előtt nem tárja fel, hogy ő egy másik személy javára tevékenykedik. Közvetlen jogviszony a képviselő és a harmadik személy között keletkezik, a kontinentális jogok többsége a képviselt és a harmadik személy között igényérvényesítési lehetőséget nem ismer el. Így az UNIDROIT Alapelvek azon korábban már említett rendelkezése, mely szerint, ha a harmadik személy tudomást szerez arról, hogy a vele szemben saját nevében fellépő személy más javára járt el, a képviselttel szemben érvényesítheti az őt a képviselővel szemben megillető jogokat, nem alkalmazható.

A jogegységesítő modelltörvényekből úgy tűnhet, hogy a szerződések joga közelíthető a leginkább egymáshoz, ez azonban csak lidércfény. Ha megpróbáljuk összevetni az egyes országok jogának szerződésekre vonatkozó rendelkezéseit, az első probléma, amivel szembe kerülünk, hogy az egyes fogalmak a nemzeti jogokban teljesen más tartalmat takarnak, már eleve a „szerződés” is mást és mást jelent. A német „Vollmacht”, a francia „représentation”, az olasz „rappresentanza” képviseletként fordítható, de tartalmilag egyik sem azonosítható a magyar jog képviseletre alkotott definíciójával. Az európai egységes jog megteremtése előtti legnagyobb akadály a „bábeli zűrzavar”. Nem is kellene azonban egységes Polgári Törvénykönyv megteremtésén fáradozni, mert a nemzeti jogok különbözőségei értéket hordoznak, a különböző jogok összehasonlításának tapasztalataiból tanulni lehet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÁN Dániel – BENKE József – CSÖNDES Mónika – KOVÁCS Bálint – NEMESSÁNYI Zoltán: Beszámoló a Közös Hivatkozási Rendszer tervezetéről rendezett Ijubljana-i konferenciáról. (In: Európai Jog, 2008. évi 6. szám, 31-45. o.)
- BEALE, H. G. (ed.): CHITTY on Contracts, Volume 2 (Specific Contracts). London, Sweet & Maxwell, 28th edition, 1999
- BENNETT, Howard: Agency in the Principles of European Contract Law and the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (2004). (In: Uniform Law Review, 2006, No. 4. 771-793. o.)
- BONELL, Michael Joachim: Unidroit Principles 2004 – The New Edition of the Principles of International Commercial Contracts adopted by the International Institute for the Unification of Private Law. (In: Uniform Law Review, 2004, No. 1. 5-40. o.)
- BOWSTEAD, William – REYNOLDS, F. M. B.: Bowstead and Reynolds on Agency. 17th Edition, London, 2001. 30-31. o.
- Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. A more coherent European contract law. An action plan. Brussels, 12.2.2003. COM (2003) 68 final. OJ C 63. 15.3.2003. 1- 44. o.
- FURMSTON, M. P. (ed.): Cheshire – Fifoot – Furmston: Law of contract. 11th edition, London, Butterworths, 1986
- GÁRDOS Péter: Az ügyleti képviselő szabályainak rendszertani elhelyezése. (In: Polgári Jogi Kodifikáció, 2006. évi 1. szám, 21-25. o.)
- GRÖNFORS, Kurt: Unification of Agency as a Legislative Challenge. (In: Uniform Law Review, 1998, No. 2-3. 467-474. o.)
- HARMATHY Attila: On regulation of contracts. (In: Luc Thévenoz, Norbert Reich (éd.), Liber amicorum Bernd Stauder Droit de la consommation, Schulthess, Genève, Zürich, Bâle 2006, 123-129. o.)
- LEONHARD, Franz: Vertretung beim Fahrniserwerb. Leipzig, 1899
- MÜLLER-FREIENFELS, Wolfram: The Undisclosed Principal. (In: Modern Law Review, 1953, No. 3. 299-317. o.)
- Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR) Outline Edition. Copyrighted 2009 by seller. European law publishers GmbH, Munich. (<http://www.cfr-publications.eu> – 2010. február 17.)
- Principles of European Contract Law (PECL) – (<http://www.jus.uio.no> – 2010. március 5.)
- UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2004. – (<http://www.unidroit.org> – 2010. március 5.)